

Faktorer som bidrar till att på ett framgångsrikt sätt stöda barns sociala och emotionella färdigheter

Lena Storbacka-Järvinen

YRKESHÖGSKOLAN
NOVIA

RESURSSTARKA
BARN

Faktorer som bidrar till att på ett framgångsrikt sätt stöda barns sociala och emotionella färdigheter

Lena Storbacka-Järvinen

Illustration och grafisk design:
Jenny Wiik

Utgivare:
Yrkeshögskolan Novia, Wolffskavägen 33, 65200 Vasa, Finland
© Yrkeshögskolan Novia, Lena Storbacka-Järvinen
Publikation och produktion, serie A: Artiklar 1/2021

ISBN 978-952-7048-72-6 (Online)
ISSN 1799-4187
CC BY 4.0

Artikel publicerad inom projektet Resursstarka barn – stöd till socialt utsatta barn inom småbarnspedagogiken

Text: Lena Storbacka-Järvinen

Grafisk design: Jenny Wiik

Inledning

Goda sociala och emotionella färdigheter uppskattas starkt i samhället idag (Määttä et al., 2017). Det handlar om färdigheter som att kunna lyssna, att kunna uttrycka sig själv och sina synpunkter, samt att kunna förstå andra. Det innebär också förmåga att förstå olika synpunkter, att kunna reflektera kring olika värderingar och normer. Goda sociala och emotionella färdigheter i småbarnsåren förutspår enligt Jones et al. (2015), Puerta et al. (2016), Blewitt et al. (2018) samt Jones och Doolittle (2017) barnets välmående i framtiden.

Program som stöder barns sociala och emotionella färdigheter, så kallade SEL-program (social and emotional learning) har visat ha god effekt på att främja barns sociala och emotionella färdigheter. Programmen har mera effekt när de används när barnen är under skolåldern. Määttä et al. (2017) konstaterade i sin kartläggning av vilka metoder som används för att stöda barns sociala och emotionella färdigheter att personalen inom småbarnspedagogiken i Finland använder flera olika metoder och arbets-sätt. Enligt den undersökningen påvisades att programmet *Stegvis* används oftast, 55% av respondenterna i undersökningen anger att de använder

programmet. *De otroliga åren* används av 10% av respondenterna. Även programmet ICDP, vägledande samspel, är ett program som stöder den professionella att utveckla sitt förhållningssätt. ICDP är ett program som stöder den professionellas barnsyn, sensitivitet och förmåga till växelverkan (Tidig insats). Määttä et al. (2017) kunde dock identifiera att personalen sällan använder evidensbaserade program systematiskt. Määttä et al. (2017) och McClelland et al. (2017) uppmärksammar att personalen inom småbarnspedagogiken upplever att de inte får tillräckligt med utbildning och att de inte har en sådan kompetens som krävs för att de effektivt kunde stöda utvecklingen av barns sociala och emotionella färdigheter.

Koivula et al. (2020) beskriver att det i Finland görs undersökningar kring att implementera det tyska programmet *Papilio*, för att träna barns sociala och emotionella färdigheter. *Papilio* grundar sig på utvecklingspsykologi, programmet *Triple-P* och *De otroliga åren*. *Papilios* mål är att minska barns beteende- och emotionella problem, att stöda positiv interaktion med andra barn och att hjälpa barnet att i alla utvecklingsskeden nå socioemotionell kompetens. Kärnan i programmet är att öka personalens kompetenser i god interaktion, att uppmärksamma positivt beteende, att stöda relationer barnen emellan, att skapa ett stödande klimat och att hantera barns utmanande beteende (Koivula et al., 2020).

I undersökningen av Määttä et al. (2017) betonas att även om personalen inom småbarnspedagogiken använder få evidensbaserade program, så används många andra metoder för att stöda barns sociala och emotionella färdigheter. De vanligaste programmen är *Tunnemuks* och *Mututoukka*. Andra material som personalen använder är böcker och andra publikationer, näst mest lek, musik och rörelse. Även bild- och lekmateriel används nästan lika ofta som lek, musik och rörelse. I artikelns bilagor finns tabeller om centrala program och metoder som stöder barns sociala och emotionella färdigheter. Tabellernas mål är att synliggöra syften med de program och metoder som används mest i Finland.

Projektet *Resursstarka barn* har som syfte att stöda socialt utsatta barn inom småbarnspedagogiken. Målet med projektet är att utarbeta arbetsätt, material och modeller för att stöda socialt utsatta barn. Davidsson och Juslin (2021) har i sin bok som har skrivits inom projektet konstaterat att

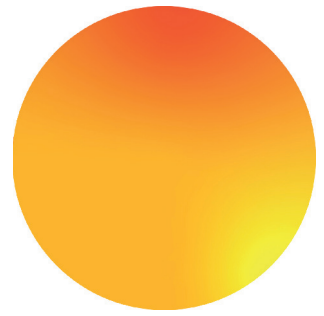
det är ytterst viktigt att träna barns sociala och emotionella färdigheter i syfte att förebygga barns sociala utsatthet. Syftet med den här artikeln är att lyfta fram faktorer som bidrar till att man inom småbarnspedagogiken på ett framgångsrikt sätt kan bidra till att stöda barns sociala och emotionella färdigheter.

I artikelns första del beskrivs begreppet barns sociala och emotionella färdigheter. Artikeln fortsätter med en beskrivning av program som stöder sociala och emotionella färdigheter. En redogörelse görs av vilka faktorer som bidrar till att programmen är effektiva och hur en god implementering av programmen bör ske. Efter det tar artikeln fram andra faktorer som bidrar till att man på ett framgångsrikt sätt kan stöda barns sociala och emotionella färdigheter. Artikeln avslutas med sammanfattning och slutsatser som synliggör faktorer som är centrala för att på ett framgångsrikt sätt kunna stöda barns sociala och emotionella färdigheter.

Vad är sociala och emotionella färdigheter?

Barns sociala och emotionella färdigheter definieras på olika sätt (McLanahan, 2017). En av de vanligaste och mest använda definitionerna är utarbetad av The Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning (CASEL 2013; McLanahan 2017). Enligt CASEL:s definition består sociala och emotionella färdigheter av fem komponenter: **självkännedom, självkontroll, social medvetenhet, förmåga att inleda sunda relationer och att kunna fatta beslut**. *Självkännedom* innebär att barnet känner igen sina känslor och förstår hur känslorna påverkar eget beteende. *Självkännedom* handlar även om att barnet känner igen sina styrkor och svagheter, är självsäkert och positivt inställt. *Självkontroll* betyder att barnet kan reglera sina känslor, tankar och beteende i olika situationer. Det medför att barnet kan hantera impulser och stress, att barnet är motiverat att lära sig nya saker. *Social medvetenhet* handlar om att barnet känner empati, kan förstå sociala normer och etik, samt känner igen resurser och möjligheter till stöd och hjälp av de människor som finns i omgivningen. *Förmåga att inleda sunda relationer och att kunna upprätthålla dem* går ut på att barnet har förmåga att vara i relation med andra individer och som en del i en

grupp. Barnet behöver förmågor att lösa konflikter positivt, att kunna samarbeta, att kunna hjälpa andra samt att själv be om hjälp. *Att kunna fatta beslut* innebär att barnet kan fatta beslut om eget beteende och i den sociala interaktionen. Besluten som barnet gör tar hänsyn till andra människor och grundar sig på etiska aspekter och rådande normer.

Barns sociala och emotionella färdigheter utvecklas väldigt mycket under småbarnsåren (McClelland et al. 2017; Blewitt et al., 2018; Puerta et al., 2016). Redan spädbarn kan tolka olika känslor och ansiktsuttryck. Barn i 2–3-årsåldern kan till exempel trösta andra och uttrycka olika känslor. Barnets sociala färdigheter utvecklas under småbarnsåren så att barnet så småningom lär sig att förhandla och vänta på sin tur. Köngäs (2019) beskriver att barnets hjärna är väldigt plastisk, vilket betyder att när barnet testar på nya strategier bildas det nya kopplingar i hjärnan mellan till exempel känslor och handlingar. När barnet når skolåldern kan hjärnan inte längre bygga upp nya modeller till exempel för att bearbeta känslor, utan barnet kan endast bearbeta de modeller som redan finns. Köngäs (2019) menar barn som får rätt sorts stöd i utvecklingen av sociala och emotionella färdigheter får en livslång nytta av stödet. En negativ handlingsmodell för att bearbeta känslor är svår att förändra, eftersom det redan har bildats flera olika kopplingar i hjärnan som styr bearbetningen av känslor.

Barns sociala och emotionella utveckling påverkas av flera faktorer i barnets omgivning. Daghem, skola, barnets familj och andra viktiga personer i barnets liv påverkar och stöder barnets socioemotionella lärande. Lagar och andra styrdokument ger ramar för undervisning och verksamhet inom daghem och skola. Rådande syn på barndomen, lärande och fostran har en stark anknytning till vilka aspekter som uppskattas och värderas bland allmänheten, föräldrar och professionella (Määttä et al., 2017).

Flera forskare (Jones et al., 2015; Puerta et al., 2016; Blewitt et al., 2018; Jones & Doolittle, 2017; McLanahan, 2017) lyfter fram vikten av att träna barns sociala och emotionella färdigheter. Barns goda sociala och emotionella färdigheter har ett samband med flera faktorer i vuxenlivet, bland annat gällande utbildning, sysselsättning, psykisk hälsa, välmående, användning av rusmedel, samt kriminalitet. Barnets sociala och emotionella utveckling påverkas av flera olika faktorer, bland annat temperament, förmåga att

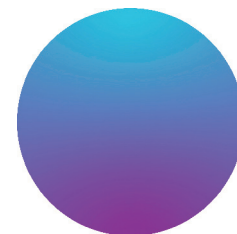
bearbeta information, impulskontroll och neurobiologiska förutsättningar. Määttä et al. (2017) lyfter fram att en central del i utvecklingen av barnets sociala och emotionella färdigheter är hurdana förutsättningar för inläring det finns i barnets liv samt hurdana metoder barnets föräldrar och andra vuxna använder för att fostra och lära barnet. I följande kapitel lyfts fram program för att stöda barns sociala och emotionella färdigheter.

SEL-program

För att främja utvecklingen av barns sociala och emotionella färdigheter kan program för socialt och emotionellt lärande användas. SEL-program stöder social kompetens, emotionell kompetens, självreglering, minskar på beteende- och emotionella svårigheter och barnet får en bredare färdighet för att lära sig nya saker. SEL-program tenderar att vara speciellt effektiva för att barnet lär känna igen känslor, förstå och reglera dem (Blewitt et al., 2018).

Vissa SEL-program riktar sig direkt till att träna barns sociala och emotionella färdigheter. Andra SEL-program har fokus på att förändra den pedagogiska miljön. En del SEL-program fokuserar på att skapa en miljö som är uppmuntrande, positiv och som tillämpar barnens styrkor. Det finns SEL-program vars främsta tyngdpunkt är vid interaktionen mellan personalen och barnet. Dessa program fokuserar på att personalen lär sig färdigheter i att vara emotionellt stödande, att personalen tillämpar positiva fostringsmetoder och svarar på barnens behov (CASEL 2013). Blewitt (2018) lyfter fram att vissa SEL-program har en kombination av att utveckla kognitiva färdigheter, färdigheter i att reglera beteende och emotioner, medan andra fokuserar på att till exempel tillämpa mindfulness, utveckla resiliens, att lösa sociala problem eller kommunikationsfärdigheter. SEL-program som har fokus både på involvering av föräldrarna och coaching av personalen (teacher training) har mera effekt och effekterna håller i sig under en lång tid efteråt (Blewitt et al., 2018).

Faktorer som bidrar till att SEL-program är effektiva

När SEL-program tillämpas som universella program under småbarnsåren främjar de barnets sociala och emotionella färdigheter på flera områden, vilket i sin tur främjar en sund utveckling hos barnet (Blewitt et al., 2018; Puerta et al., 2016). När SEL-program implementeras effektivt har de enligt Greenberg et al. (2017) både kortsiktiga och långsiktiga effekter. Kortsiktiga effekter är bland annat att barnens självförtroende ökar, barnen är mera engagerade och minskar på deras utmanande beteende. Som långsiktiga effekter ses positiva samband med utbildning, karriär, mental hälsa, relationer och samhälleligt engagemang.

Jones och Doolittle (2017) lyfter fram att undersökningar kring SEL-programs effekt visar motstridiga resultat, vissa program har effekt medan andra har en låg effekt, eller ingen effekt alls. Blewitt et al. (2018) argumenterar att många SEL-program inte följs upp tillräckligt länge för att man ska kunna se huruvida programmen visar effekt. Barn behöver nämligen ofta ännu tid för att träna sociala och emotionella färdigheter i konkreta situationer i vardagen under en längre tid, efter att barnen fått träning och verktyg i sociala och emotionella färdigheter (Blewitt et al., 2018). SEL-programmen har mera effekt när de används systematiskt och under en längre period, under minst 1 år (O'Conner, 2017; Puerta et al., 2016).

När evidensbaserade program och metoder leds av forskare, facilitatorer eller av specialister är de mera effektiva än när de utförs av lärare eller pedagoger (Blewitt et al., 2018). SEL-program som genomförs under småbarnsåren är mera effektiva än de som utförs senare i barnets liv. Programmen tränar alla barns sociala och emotionella färdigheter, men är speciellt effektiva för barn som är socialt utsatta (Puerta et al., 2016).

Undersökningar visar att SEL-program har störst effekt när barn tränas i emotionella färdigheter. Barn som förstår och kan reglera sina känslor visar empati och kan knyta vänskapsrelationer. Detta är ytterst viktigt för en hälsosam utveckling i barnets liv (Blewitt et al., 2018; Jones & Doolittle,

2017). Jones och Doolittle 2017, samt McClelland et al. (2017) lyfter fram att SEL-program som tillämpar lek som metod är mera effektiva. Jones och Doolittle (2017) poängterar att det är viktigt att programmet följer barnets utvecklingsnivå.

Puerta et al. (2016) lyfter fram att SEL-program vars målgrupp är barn under skolåldern har en större effekt när programmen innehåller flera olika komponenter och stöder barnens kognitiva och emotionella utveckling, samt även en god hälsa. Det centrala är att barnen får aktivt planera, utföra och granska sitt eget lärande. Barnet ses som en aktiv deltagare i hela inlärningsprocessen. Av stor vikt är även hur personalen svarar på barnens initiativ, att strukturen på daghemmet inte är för strikt och att personalen är socialt stödande.

SEL-PROGRAM är effektiva

- när de används systematiskt
- när de används under längre tid
- när de följs upp/utvärderas
- när de leds av facilitator/specialist
- när de sker under småbarnsåren
- i synnerhet för socialt utsatta barn
- när fokus är både vid involvering av föräldrarna och coaching av personalen
- när barn tränas i emotionella färdigheter
- när program tillämpar lek som metod och innehåller flera komponenter
- när barnet självt är aktivt
- när det finns stödande personal som svarar på barnens behov
- när daghemmets struktur inte är för strikt

Figur 1: När SEL-program är effektiva

Implementering av SEL-program

En av de mest centrala faktorerna för att lyckas med SEL-programmet är en god implementering av metoden och avgörande är hurdant stöd som ges i implementeringsfasen (CASEL 2013). En avgörande faktor för att ett SEL-program kan implementeras effektivt är det förhandsarbete som görs. Det handlar om att noggrant avväga vilket program som väljs, så att det passar den kontext där programmet utförs. Det är viktigt att fundera på att programmet är lämpligt gällande språk, kultur, att det följer organisationens mål och strategier, samt att man kan nå de målsättningar man har med att börja arbeta med programmet. Programmet bör även passa den valda målgruppen och dess behov. Centralt är även att alla människor som på ett eller annat sätt kommer att delta i programmet är involverade. Det berör ledning, personal, föräldrar och forskare i programmet. Det är viktigt att alla är motiverade och engagerade att börja arbeta med ett SEL-program för att implementeringen ska kunna lyckas (CASEL 2013).

Centralt vid implementering är att personalen får en bred utbildning, samt handledning och stöd som främjar personlig utveckling. Betydelsefullt är även att personalen får feedback och personlig handledning vid implementeringen, samt feedback om utförande av programmet (Blewitt et al. 2018; McClelland et al. 2017). Blewitt et al. (2018) poängterar att programmen innehåller varierande former av stöd för personalen. Stöd varierar i form, längd och metod.

Puerta et al. (2016) lyfter fram att program som har implementerats väl har utbildad personal som utför programmen. Personalen tror på att programmet har effekt och det satsas mycket resurser för att implementeringen ska lyckas. Jones och Doolittle (2017) argumenterar för att personalens egna goda sociala och emotionella färdigheter har en stor betydelse för implementeringen av SEL-programmen. McClelland et al. (2017) menar att en god implementering består av tre strategier. För det första ska programmet innehålla utbildning och stöd för personalen att utföra programmet. Vissa program fokuserar även vid att utveckla personalens egna sociala och emotionella färdigheter. För det andra ska det

finnas konkreta instruktioner för hur sociala och emotionella färdigheter kan tränas i vardagen, så att barnen kan träna färdigheterna i flera olika miljöer och situationer. Det är bra om övningarna blir mera komplexa med tiden. För det tredje ska programmen involvera barnets föräldrar. Det kan handla om att ge föräldrarna råd i hur de kan hjälpa barnen att utveckla sociala och emotionella färdigheter eller genom att hjälpa föräldrarna att modellera känslor och utveckla egna sociala och emotionella färdigheter.

För att ett SEL-program implementeras väl är det av stor betydelse att det sker ständig dokumentation och utvärdering av hur barns sociala och emotionella färdigheter utvecklas (CASEL 2013).

Vid god implementering

- görs noggrant förhandsarbete vid val av metod/program
- involveras hela organisationen
- får personalen utbildning och stöd
- har personalen själva goda socioemotionella färdigheter och får träning i dem
- får personalen konkreta instruktioner i hur programmet kan tillämpas i vardagen
- involveras föräldrarna
- sker ständig dokumentation och utvärdering

Figur 2: God implementering

Stödande struktur och förhållningssätt inom småbarnspedagogiken

Utöver program och metoder som stöder barns sociala och emotionella färdigheter finns det andra faktorer som påverkar utvecklingen av dessa färdigheter. Barns sociala och emotionella färdigheter tränas i en miljö där personalen möjliggör och uppmuntrar barnen att träna sociala och emotionella färdigheter. Det kan ske genom modellering och genom rollspel. Personalen har en viktig roll att signalera att alla känslor är viktiga och acceptabla, men att de inte får riktas till andra på ett skadligt sätt. Centralt är även att personalen visar att den kan ta emot barnets alla känslor på ett empatiskt sätt. Centralt är att lärmiljön på daghem är interaktiv, vårdande och trygg. Det finns ett starkt samband mellan en trygg miljö och barnens sociala och emotionella färdigheter. Personalen kan uppmuntra barnen att lära sig sociala och emotionella färdigheter genom att bygga upp en *fysiskt inspirerande miljö*, att tillämpa olika strategier och rutiner för att hantera barngruppen, samt att skapa ett emotionellt stödande klimat (O'Conner, 2017; Ahonen, 2015)

För att skapa en *fysiskt inspirerande lärmiljö* är det viktigt att personalen ser till att barnen har tillräckligt med utrymme i förhållande till barnmängden. När barn är i miljöer där de har tillräckligt med utrymme minskar barnens aggressiva beteende och barnen kan bättre leka olika former av lek som ökar barnens samarbetsförmåga. (O'Conner, 2017; Ahonen, 2015). Personalen skapar utrymmen där barnen kan leka olika typer av temalek tillsammans i mindre grupper. Personalen ställer medvetet fram material som barnen tillsammans kan utveckla, vilket ökar barnens delaktighet och minskar

på konflikter. Det är centralt att småbarnspedagogiken erbjuder fri lek eller tillfällen där barnet kan spela spel under dagen. Fri lek och aktivitet ger mera möjligheter för barnen att träna på att vara i interaktion med varandra. Under fri lek är det viktigt att det finns material som stöder social interaktion, t.ex. klossar, dockor, bilar, utklädningskläder, material för hemlek och lera. Material som inspirerar barnet till ensamlek eller parallell lek, så som böcker, vatten, sand och andra material där barnet kan vara kreativt är även betydelsefulla (O'Conner, 2017; Köngäs, 2018).

Den andra viktiga delen i att stöda barnets sociala och emotionella utveckling handlar om att personalen känner till barnets utveckling och evidensbaserade metoder som tränar barnens sociala och emotionella färdigheter. Det är av stor betydelse hur personalen planerar och förbereder verksamheten inom småbarnspedagogiken, samt *skapar rutiner för att hantera barngruppen*. När personalen lyckas planera verksamheten och förflyttningar så att de är smidiga, minskar risken för att personalen gör saker som inte är relevanta. Det är viktigt att personalen arbetar för att skapa en balans mellan värme och disciplin. Det handlar om att personalen är i positiv interaktion med barnen, svarar på barnens behov, har klara och tydliga regler, samt konsekventa följder. Det här hjälper personalen att bättre svara på utmaningar och barnen är mera motiverade att samarbeta. (O'Conner, 2017; Ahonen, 2015)

Centralt är att personalen har material som direkt stöder barnens sociala och emotionella färdigheter nära tillhands och använder materialet regelbundet. Det kan handla om posters, bilder eller att ha material som hjälper barnen att lugna ned sig (O'Conner, 2017; Ahonen, 2015). Vissa SEL-program använder speciella metoder så som mindfulness, yoga och andra avslappningsmetoder, för att träna avslappning och för att lugna ned sig (McClelland et al., 2017). Olika rutiner, så som sånger eller andra signaler vid ny aktivitet och olika återkommande aktiviteter är betydelsefulla. Material som uppmärksammar barnens positiva beteende och styrkor är centrala. Ständig observation och dokumentation är ytterst viktigt. Dokumentation kan hjälpa personalen att reda ut utmaningar och att kunna se samband i utmanande situationer. Dokumentation hjälper även personalen att rikta individuellt stöd till barnet, att införa nya strategier eller att undvika motsvarande utmaningar i framtiden (O'Conner, 2017; Ahonen, 2015).

Den tredje viktiga delen i att stöda barnets sociala och emotionella färdigheter handlar om *emotionellt stödande miljö*. Det innebär att personalen fungerar som modell i hur man kan uttrycka, benämna och bearbeta känslor. Detta sker när personalen är i social interaktion med barnet. Det är viktigt att personalen svarar på barnens känslor och hjälper barnen att känna igen känslor. Personalens sätt att hantera och reglera barns känslor är en viktig del i att träna barns sociala och emotionella färdigheter (O’Conner, 2017; Ahonen, 2015; Köngäs, 2018). Ahonen (2015), Kurki (2017) och Köngäs (2018) kunde i sina doktorsavhandlingar konstatera att personalens pedagogiska val och sensitiva, varma bemötande är centrala för att hjälpa barnen att känna igen och reglera sina känslor. Ahonen (2015) noterade att centrala pedagogiska metoder för att stöda barn i utmanande situationer är smågruppsverksamhet, förutsägbarhet, positiv feedback och personalens självreflektion. Köngäs (2018) lyfter fram att kulturen inom småbarnspedagogiken ofta är auktoritär och att personalen inte har ett helhetsmässigt arbetssätt som fokuserar på emotioner. Även Kurki (2017) konstaterar personalens betydelse i att ge barnet stöd i att reglera sina känslor. Kurki (2017) nämner vikten av att personalen är involverad och är i interaktion med barnet. Enligt Kurki (2017) är det centralt att personalen hjälper barnet att reflektera kring sina känslor och hjälper barnet att känna igen och reglera känslorna. Kurki (2017) lyfter fram att personalen oftare fokuserar på hur barnen agerar i situationer än på hurdana känslor barnet känner.

I Finland lyfts allt mera fram arbetssätt som betonar ett positivt förhållningssätt, att känna igen och tillämpa barnets styrkor. *Positiv pedagogik* och att *se det goda* har sina utgångspunkter i positiv psykologi. *Positiv pedagogik* handlar om att känna igen och tillämpa barnets styrkor, att lära barnet att känna igen och få namn för positiva känslor, att uppmärksamma goda stunder i vardagen och att systematiskt öka på goda stunder i vardagen (Leskisenoja, 2019; Ranta, 2020). Uusitalo-Malmivaara och Vuorinen (2018) har lyft fram *se det goda* som fokuserar vid att barnen ska lära sig att känna igen sina styrkor och lära sig att använda dem (Vuorinen et al., 2020). Psykologen Bo Hejlskov Elvén i Sverige har utarbetat metoden lågaffektivt bemötande. Metoden används för att förebygga barns utmanande beteende eller i de situationer när barnet har utmanande beteende (Hejlskov Elvén

& Sjölund, 2018). Åbo Akademi's projekt *Stjärnklart* tillämpar lågaffektivt bemötande som en del av sin fortbildningshelhet kring barns känslomässiga och sociala utveckling (Åbo Akademi, 2021).

Slutsatser och sammanfattning

Syftet med den här artikeln har varit att lyfta fram faktorer som bidrar till att man inom småbarnspedagogiken på ett framgångsrikt sätt kan bidra till att stöda barns sociala och emotionella färdigheter. Forskning har visat att evidensbaserade program som används under en längre tid och som följs upp under flera års tid bidrar till att främja barns sociala och emotionella färdigheter. Speciellt god effekt har det för de barn som är socialt utsatta. SEL-program är mera effektiva när de leds av forskare, facilitatorer eller specialister. Implementeringsfasen är särskilt betydelsefull för hurdan utfallet blir. SEL-program som innehåller träning och coaching för personalen och som involverar föräldrarna visar positiva resultat. SEL-program fokuserar på olika faktorer, men gemensamt för dem är att de hjälper barnet att känna igen och förstå sina känslor, samt att barnet lär sig att reglera egna känslor samt beteende. SEL-program fokuserar ofta på att utveckla sociala, emotionella och kognitiva färdigheter. Faktorer som bidrar till att utveckla miljön på daghemmet, att klimatet är emotionellt stödande samt att personalen hittar strategier och rutiner för att hantera barngruppen är också viktiga för utvecklingen av barns sociala och emotionella färdigheter. Hos personalen är centrala faktorer varmt och sensitivt bemötande. SEL-program tillämpar ofta lek, kreativa metoder och avslappning som metoder för att träna barns sociala och emotionella färdigheter.

Som slutsats kan konstateras att det är tre faktorer som är centrala i att stöda barns sociala och emotionella färdigheter i ett helhetsperspektiv (se figur 3: Tre centrala faktorer i att stöda barns sociala och emotionella färdigheter). För det första krävs det att metoderna som används med barn är effektiva. För det andra är det viktigt att det även riktas insatser för att stöda barnets föräldrar och barnet i hemmiljö. Den tredje aspekten är att professionella inom småbarnspedagogiken har utarbetat och utvecklat en stödande struktur, samt har ett stödande förhållningssätt.

Figur 3: Tre centrala faktorer i att stöda barns sociala och emotionella färdigheter

Den här artikeln har skrivits inom ramen för projektet *Resursstarka barn*. Inom projektet utvecklas sätt för småbarnspedagogiken att stöda socialt utsatta barn. Tidigare har Davidsson och Juslin (2021) konstaterat att det är centralt att stöda barns sociala och emotionella färdigheter för att förebygga social utsatthet. Slutsatserna som lyfts fram i den här artikeln kan tillämpas när material och metoder utvecklas inom ramen för projektet, för att dessa ska kunna bidra till att på ett framgångsrikt sätt stöda barns sociala och emotionella färdigheter.

Källor

Ahonen, L. (2015). Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Tampere University. Hämtad från <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/98158>

Blewitt, C., Fuller-Tyszkiewicz M., Nolan, A., Bergmeier, H., Vicary, D., Huang, T., McCabe, P. (2018). Social and emotional learning associated with universal curriculum-based interventions in early childhood education and care centers – a systematic review and meta-analysis. *JAMA Network Open*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6324369/>

CASEL (2013). Social and Emotional Learning Programs Preschool and Elementary School Edition. Hämtad från <http://casel.org/wp-content/uploads/2016/01/2013-casel-guide-1.pdf>

Davidsson, S. & Juslin, E. (2021). *Resursstarka barn – stöd till socialt utsatta barn*. Hämtad från <https://www.novia.fi/forskning/novias-publikations-serie/serie-l-laromedel>

Early intervention foundation: guidebook (2017). Hämtad från <https://guidebook.eif.org.uk/public/files/pdfs/programmes-triple-p-standard-level-4.pdf>

Greenberg, M., Domitrovich, C., Weissberg, R. & Durlak, J. (2017). Social and emotional learning as a public health approach to education. *The future of children. Princeton-Brookings*, vol 27, number 1, 3–32. Hämtad från https://futureofchildren.princeton.edu/sites/futureofchildren/files/media/foc_spring_vol27_no1_for_web_0_0.pdf

Hejlskov Elvén B. & Sjölund A. (2018). *Hantera, utvärdera och förändra: med lågaffektivt bemötande och tydliggörande pedagogik*. Natur & Kultur

Jones S. & Doolittle E. (2017). Social and emotional learning: introducing the issue. *The future of children. Princeton-Brookings*, vol 27, number 1, 3–11. Hämtad från https://futureofchildren.princeton.edu/sites/futureofchildren/files/media/foc_spring_vol27_no1_for_web_0_0.pdf

Jones, D., Greenberg, M. & Crowley M. (2015). Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship Between Kindergarten Social Competence and Future Wellness. *American journal of public health*. Vol 105, No. 11, 2283–2290. Hämtad från <https://ajph.aphapublications.org/doi/pdf/10.2105/AJPH.2015.302630>

Koivula, M., Laakso, M-L., Viitala, R., Neitola, M., Hess, M., Scheithauer, H. (2020). Adaptation and implementation of the German social-emotional learning programme Papilio in Finland: A pilot study. *International Journal of Psychology*, 2020 Vol. 55, No. S1, 60–69, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/ijop.12615>

Köngäs, M. (2018). ”Eihän lapsil’ ees oo hermoja” – etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Hämtad från https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63145/K%c3%b6ng%c3%a4s_Mirja_Acta-E_235pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Köngäs, M. (2019). *Tunneäly varhaiskasvatuksessa*. Ps-kustannus.

Kurki, K. (2017). Young children’s emotion and behaviour regulation in socio-emotionally challenging situations. Hämtad från <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526216973.pdf>

McClelland, M., Tominey, S., Schmitt, S. & Duncan, R. (2017). SEL-interventions in early childhood. The future of children. *Princeton-Brookings*, vol 27, number 1. Hämtad från https://futureofchildren.princeton.edu/sites/futureofchildren/files/media/foc_spring_vol27_no1_for_web_0_0.pdf

McLanahan, S., Currie, J., Haskins, R., Kearney, M., Rouse, C., Sawhill, I. (2017). Social and emotional learning. *The future of children. Princeton-Brookings*, vol 27, number 1. Hämtad från https://futureofchildren.princeton.edu/sites/futureofchildren/files/media/foc_spring_vol27_no1_for_web_0_0.pdf

Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H., Laakso, M-L. (2017). Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Finland. Utbildningsstyrelsen. Rapporter och publikationer 2017:17. Hämtad från https://www.opf.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf

O’Conner, R., Feyter, J., Carr, A., Luo, J. & Romm, H. (2017). A review of the literature on social and emotional learning for students ages 3–8: Teacher and classroom strategies that contribute to social and emotional learning (part 3 of 4). National center for education evaluation and regional assistance. Institution for education science. U.S. department of education. Hämtad från https://ies.ed.gov/ncee/edlabs/regions/midatlantic/pdf/REL_2017247.pdf

Puerta, M., Valerio, A. & Bernal, M. (2016). Taking stock of programs to develop socioemotional skills – a systematic review of program evidence. World bank group. Hämtad från <http://dx.doi.org/10.1596/978-1-4648-0872-2>

Ranta, S. (2020). Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. *Acta electronica Universitatis Lappeenranta* 283, Lapin yliopisto, Rovaniemi. Hämtad från <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-217-7>

Tidig insats. Kannustava vuorovaikutus - ohjelma ICDP (International Child Development Program). Hämtad från <https://kasvuntuki.fi/tyo-netelmat/kannustava-vuorovaikutus-ohjelma-icdp-international-child-development-programme/>

Uusitalo-Malmivaara L., & Vuorinen K., (2018). *Se det goda*. Ps-kustannus.

Vuorinen, K., Pessi, A. & Uusitalo, L. (2020). Nourishing compassion in Finnish kindergarten head teachers: how character strength training influences teachers’ other-oriented behavior. Hämtad från Springer Link https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-020-01058-0?wt_mc=Internal.Event.1.SEM.ArticleAuthorOnlineFirst

Åbo Akademi (2021). Stjärnklart 2.0. Hämtad från <https://www.abo.fi/cen-tret-for-livslangt-larande/pedagogik-och-lararfortbildning/stjarnklart-2/>

Bilagor – tabell om centrala program och metoder som stöder barns sociala och emotionella färdigheter

Metod	Syfte	Innehåll	Evidens
Stegvis (Askeleittain/ Second Step) Utvecklat i USA Utvecklad form: Stegen (Pienin Askelin/ Second Step: socialemotional skills for early learning)	Syfte är att förebygga aggressivt och våldsamt beteende hos barn, unga och vuxna. Att stöda färdigheter som behövs i skolan, främja socioemotionella färdigheter och självreglering.	Metoden består av olika teman bl.a. kompisfärdigheter och problemlösning, reglering av känslor, empati, inlärningsfärdigheter. - lek, sånger, träna färdigheter i vardagen och föräldraledighet.	Över 30 undersökningar, främst i USA. Har hög evidens. Låg effekt (tidig insats).
Papilio Utvecklad i Tyskland	Stärka barnets emotionella färdigheter och sociala beteende.	Öka personalens kompetens i god interaktion med barnen, delaktiggöra föräldrarna, 3 centrala delar i att arbeta med barnen. 1. Speciellt utvecklade figurer för programmet (Paula och tunnepeikot). Med hjälp av figurerna och sagor lär sig barnen att känna igen egna och andras känslor, samt reglera eget beteende. 2. Leksaksfri dag en gång i veckan. 3. Jag-du-vi-spelet lär barnen att hjälpa varandra enligt överenskomna regler.	Undersökningar i Tyskland visar att barns prosociala beteende har utvecklats och att barns utmanande beteende har minskat. Undersökningar i Finland pågår.
Triple-P, positive parenting program Används i 25 länder	Triple-P är ett föräldra- och familjestödsprogram. Syfte med programmet är att förebygga och stöda barn med emotionella- och beteendesvårigheter.	Triple-P består av åtta moduler för att föräldrar ska få stöd i att bl.a. sätta upp regler och rutiner, hantera barns utmanande beteende, uppmärksamma positivt beteende, ökar föräldrars förmåga att ta hand om sig själv.	Programmet har undersökts länge. Programmet har evidens och effekt. (Early intervention foundation). Minskar på barns utmanande beteende och minskar barns emotionella svårigheter.
De otroliga åren (ihmeelliset vuodet, the incredible years) /föräldraträningsprogram Metoden är utvecklad i USA	Metoden används med barn som har beteendesvårigheter/störningar. Grundtanken är att när den vuxna förändrar sitt beteende kan man förändra barnets beteende.	Metoden grundar sig på positiv och humanistisk psykologi. Materialet hjälper barnet att känna igen och använda sina styrkor. Uppgifter och aktivitetskort tillämpas i metoden.	Hög effekt och evidens (tidig insats).
ICDP (international child development program) Utvecklats i Norge Grundar sig på utvecklings- och neuropsykologi, samt teorier om lärande och växelverkan. Används i 45 länder.	Syfte att stödja och främja psykosocial omsorgskompetens hos personer som ansvarar för barns omsorg. Programmet stöder den professionellas barnsyn, sensitivitet och förmåga till växelverkan.	Programmet grundar sig på tre känslomässiga dialoger. De tre dialogerna byggs upp av åtta teman. De fyra första teman stöder barnets emotionella utveckling, de tre följande på barnets kognitiva utveckling och det sista på självreglering och utveckling av moral.	Låg effekt och evidens (tidig insats).

Metod	Syfte	Innehåll	Evidens
Se det goda (huomaa hyvä) Grundat av Kaisa Vuorinen och Lotta Uusitalo-Malmivaara Vann Sitras pris i "Ratkaisu 100" med positiv CV år 2017	Barn lärs känna igen sina styrkor och lär sig använda dem.	Består av lek och att förstå vikten av att göra saker tillsammans, att respektera barnet, förstå barnets utvecklingsnivå, positiva fostringsmetoder bl.a. att ge beröm, uppmuntra, använda belöningssystem, ingripa i barnets negativa beteende.	Vuorinen m.fl. 2020 kunde konstatera att personalen efter interventionen kunde bättre känna igen styrkor, samt skapa en stödjande organisationskultur. Personalen var mer omtänksamma och närvarande, samt gav mera positiv feedback efter interventionen.
Positiv pedagogik (positiivinen pedagogiikka, positive education) Grundat i USA av Martin Seligman	Känna igen och tillämpa barnets styrkor. Känna igen och uttrycka positiva känslor, öka goda stunder i vardagen.	Metoden grundar sig på positiv psykologi. Går ut på att känna igen barnets styrkor, värdefullt bemötande, stärka barnets delaktighet och skapa förutsättningar för att barn ska lyckas.	Undersökningar finns om positiv psykologi, positive education. Ranta S. (2020) Arbetserfarenhet och personalens ålder främjar att positiv pedagogik förverkligas inom småbarnspedagogiken. Positiv pedagogik förverkligas bättre i barngrupper över 3 år. Utbildning påverkar, socionomer stöder barns intressen och växelverkan mellan vuxna. Personal med universitetsutbildning satsar mera på barnens behov och växelverkan mellan barn och personal.
Lågaaffektivt bemötande	Metoden kan användas för att förebygga barns utmanande beteende eller i situationer när barn har utmanande beteende.	Metoden går ut på att personalen lär sig att hantera och reglera sina egna känslor, för att minska på att trigga igång barns utmanande beteende. Verktygslåda finns för att användas i olika situationer.	Kritiseras för att inte ha evidens
Tunnemuksuu och mututoukka	Syfte att stöda barnets självbild, öka barnets självförtroende, stärka positiv gruppbundna.	Metoden innehåller 12 helheter, med vilka barnen bekantar sig med olika känslor och lär sig att behandla, godkänna och ge uttryck för känslor. Lek, drama, sagor, att uttrycka sig genom bilder är centrala metoder.	Endast examensarbeten (Määttä m.fl. 2017).